Xalq qəzeti 23 may 2023-cü il, çərşənbə axşamı

Yarımçıq qalmış sual-cavab

Mehdi Məmmədov xatirələrdə

Mayın 22-si görkəmli rejissor, teatrşünas, professor, SSRİ Xalq artisti, Dövlət mükafatı laureatı Mehdi Əsədulla oğlu Məmmədovun anadan olmasının 105-ci ildönümü tamam oldu. M.Məmmədov 22 may 1918-ci ildə Şuşada doğulub. Bakı Teatr Məktəbini bitirib, sonra Moskvada ali rejissor təhsili alıb. Gəncə Dram, Akademik Opera və Balet, Akademik Milli Dram, Rus Dram teatrlarında baş rejissor işləyib. Azərbaycan Teatr Cəmiyyətinin (indiki Teatr Xadimləri İttifaqı) sədri olub.

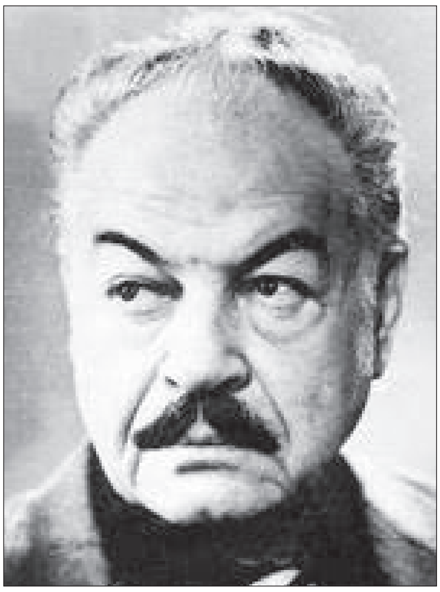

Mehdi Məmmədov 1940-ci ildə Gəncə teatrında M.Təhmasibin "Bahar" dramını diplom işi kimi tamaşaya hazırlayıb. Təyinatla Gəncəyə göndərilən gənc rejissor 1945-ci ilin yay mövsümünün sonunadək burada işləyərək sentyabrda Bakıya gəlib. Teatrlarda bir sıra rolları ifa edib. "Onu bağışlamaq olarmı?" filmində Qaya roluna çəkilib. Quruluş verdiyi pyeslər də saysız-hesabsız olub. Milli Dram Teatrında ilk işi V.Şekspirin "On ikinci gecə" komediyasının tamaşası olub. Müəyyən fasilələrlə bu sənət ocağında C.Cabbarlının "Yaşar", A.Fadeyevin "Gənc qvardiya", S.Rəhmanın "Aydınlıq", "Əliqulu evlənir", L.de Veqanın "Rəqs müəllimi", Ə.Haqverdiyevin "Dağılan tifaq", M.Təhmasibin "Çiçəklənən arzular", N.Qoqolun "Müfəttiş", K.Haldoninin "Mehmanxana sahibəsi", Y.Yanovskinin "Prokurorun qızı", N.Vəzirovun "Yağışdan çıxdıq, yağmura düşdük", İ.Qasımovla H.Seyidbəylinin "Uzaq sahillərdə", V.Rozovun "Şadlıq sorağında", M.Hüseynin "Alov", M.İbrahimovun "Kəndçi qızı", L.Tolstoyun "Canlı meyit", H.Cavidin "Xəyyam" və "İblis", S.Vurğunun "İnsan", M.Qorkinin "Meşşanlar", C.Məmmədquluzadənin "Dəli yığıncağı" əsərlərinə müxtəlif janrlarda səhnə həyatı verib.

Opera və Balet Teatrında F.Əmirovun "Sevil" (iki dəfə), L.Delibin "Lakme", C.Cahangirovun "Azad", Ü.Hacıbəylinin "Leyli və Məcnun" (iki dəfə), "Koroğlu", C.Puççininin "Toska" operalarına quruluş verməklə, bu teatrda fəlsəfi-monumental teatrın imkanlarına genişlik açıb. Rus Dram Teatrında M.Qorkinin "Həyatın dibində" və M.Şatrovun "Mənim Nadejdalarım" dramlarının quruluşçu rejissoru olub.

1985-ci ildə dünyasını dəyişib. Bakıdakı Fəxri xiyabanda uyuyur...

Unudulmaz sənətkarla bağlı ürəklərdə, memuarlarda çoxlu xatirələr qalır. **Teatrşünas-tənqidçi, Əməkdar incəsənət xadim İlham Rəhimlinin** bəzi qeydlərini təqdim edirik:

– Günlərin birində Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunda Mehdi Məmmədovla görüşdük. Mən mühazirədən çıxdım və Mehdi müəllimin müdir olduğu kafedranın qabağından keçəndə gördüm ki, dərs jurnalını doldurur. İçəri keçib salamlaşdım. İkilikdə təxminən 20-25 dəqiqə söhbətimiz oldu.

Belə qərara gəlmişdim ki, ona 1001 sual verim. O, suallarımı cavablandırandan sonra kitabça şəklində çap edim. Adını da belə qoyum: “1001 suala 1000 cavab”. O vaxtkı qeydlərimə baxdım. Qısa qeydlər 1972-ci ilin oktyabr ayından, nisbətən iri həcmli qeydlər 1974-cü ilin iyun ayından başlayır. Mən institutu 1972-ci ilin iyun ayında bitirib “Kommunist” (indiki “Xalq qəzeti”) qəzetində ədəbi işçilik fəaliyyətinə başlamışam. 1972-ci ilin mayından 1973-cü ilin mayına kimi hərbi xidmətdə olmuşam və qayıdıb yenə redaksiyada çalışmışam.

Onu da deyim ki, Mehdi Məmmədovla bir sıra görüşlərimiz məhz redaksiyanın tapşırığı ilə olub. Xüsusən 1972-1980-ci illərdə. Təbii ki, müxtəlif məkanlarda, çünki görüş yerini möhtərəm sənətkarımız müəyyənləşdirirdi. Nə yaxşı ki, mən qəzetimizin adi əməkdaşı kimi şöbə müdirim, xeyirxah insan Əfqan Əsgərovdan bu tapşırıqları almışam. Həm də nə yaxşı ki, Mehdi müəllim gəlişimin niyyətindən başqa da suallarımı cavablandırmağa imtina etməyib.

1984-cü ildə 27 mart – Beynəlxalq Teatr Günü münasibətilə Mehdi Məmmədovdan qəzet üçün müsahibə alırdım. Redaksiyanın tapşırığını yerinə yetirəndən sonra öz suallarımı verdim... Sonralar bir neçə dəfə də söhbətləşdik. Ancaq çox-çox təəssüflər olsun ki, sualı 1001-ə çatdıra bilmədim...

1985-ci il yanvar ayının 28-də Mehdi Məmmədov saat on radələrində iş yerimə zəng vurdu.

– Günorta sizin idarənin birinci mərtəbəsindəki bərbərxanaya gələcəm. Saçımı vurdurub sənə zəng edəcəm. Düşərsən aşağı, 26-lar bağında bir az gəzib sənin o sualların barədə söhbət edərik.

– Oldu, Mehdi müəllim. Otaqdayam, nə vaxt zəng vursanız düşərəm aşağı. Fasiləyə də çıxmayacam.

İşlədiyim “Kommunist” (indiki “Xalq qəzeti”) qəzetinin redaksiyası 6 mərtəbəli binanın 3-cü və 5-ci mərtəbələrində yerləşirdi. Mənim müdiri olduğum mədəniyyət, ədəbiyyat və incəsənət, publisistika və felyeton şöbəsi 5-ci mərtəbədə idi. Mehdi müəllimlə telefon danışığımızdan xeyli müddət sonra 3-cü mərtəbədə oturan, redaksiyanın məsul katibi, Mehdi müəllimin dostu Alp Ağamirov mənə zəng vurdu. Salamsız-kalamsız sərt səslə “İlham, tez düş aşağı”, – dedi.

Soruşdum:

– Alp müəllim, Mehdi müəllim zəng vurmalıdır, onu gözləyirəm. Olarmı sonra düşüm?

Öskürdü. “Bilirsən...” deyib, susdu. Hiss etdim ki, qəhərləndi. Susdum. Özü dilləndi:

– Mehdi müəllim yoxdu...

Hövlnak aşağı düşdüm və birlikdə bərbərxanaya getdik. Mehdi müəllimin meyiti ortada idi, üstünə mələfə örtmüşdülər. Bərbərxanadan milisə zəng vurmuşdular ki, gəlib sənədləşmə aparsınlar.

Meyitin yanında Mehdi Məmmədovun qardaşı oğlu Əsəd Məmmədov, aktyorlar Eldəniz Zeynalov və Mikayıl Mirzə vardı. Hardan belə tez xəbər tutduqlarını bilmirəm. Onlarla səssizcə görüşdük. Mehdi müəllimin ustasını tanıyırdım. Yaxınlaşıb ondan soruşdum ki, hadisə necə oldu?

O, bunları danışdı. “İçəri keçdi. Şərfi paltonun üstündən boynuna dolamışdı. Sağa-sola baxıb astaca salamlaşdı. Həmişəki kimi üzümə baxdı. Yavaşca “Vəziyyət necədir?”, - dedi. Gözləyən, uzağı beş dəqiqəyə qurtarıram. Bir neçə saniyə üzümə baxdı. Qoltuğundakı qovluğu qoydu mizin üstünə. Palto-papağını çıxarıb asdı. Qayıtdı mizə tərəf. Dərindən elə nəfəs aldı ki, o biri ustalar da əl saxladılar. Heç kəsə məhəl qoymadan əyləşdi. Biz hər gün təzə qəzetlər alıb mizin üstünə qoyuruq. Qəzetdən birini götürdü. İki, ya üç dəqiqə keçmişdi. Bərk taqqıltı gəldi. Qanrılıb baxdım. Mehdi müəllim necə ayağa qalxmışdısa, oturduğu stul yıxılmışdı. Beləcə dimdik durdu, durdu... və birdən əlini ürəyinə aparıb yıxıldı. Tez əyilib nəbzini yoxladıq... gec idi... keçinmişdi...”

Bu faciəli hadisəyə görə də mənim istəyim baş tutmadı. Amma 2017-ci ilin əvvəllərində “Şərq-Qərb” nəşriyyatından nəhəng sənətkar Mehdi Məmmədov barədə kitab yazmaq sifarişini aldım. Fikirləşdim ki, indiki zamanda dünyasını dəyişmiş görkəmli sənətkar barədə kitab yazmaq sifarişi verirlərsə, razılaşmaq lazımdır. Nəhayət, üstündən 32 il keçəndən sonra söhbətlərimizi də müəyyən sistemə salıb bu kitabda vermək qərarına gəldim…

Hazırladı:

Əli NƏCƏFXANLI, “Xalq qəzeti”